

Inledning

Välfärdsstaten har varit föremål för diskussion och kritik under hela 1990-talet. Kostnaderna har ansetts för höga och regleringen för förmyndaraktig. Det har inte heller varit ovanligt med yttranden om den nordiska välfärdsstatens förestående undergång. I de sista inläggen för decenniet har dock till exempel Finlands nya president *Tarja Halonen* betonat att välfärdsstaten också är en konkurrensfördel.

Den nordiska välfärdsstaten har förändrats. Utgifterna har skurits ned, förmånerna har minskats och servicen har försvagats. Strukturella reformer, som privatiseringen av tjänster, har återspeglat sig även i den rättsliga regleringen. I denna tidskrift undersöker *Paul van Aerschot* den diskussion som har förts om övergången från ett välfärdssamhälle till ett workfare-samhälle. Den nordiska lagstiftningen har traditionellt varit sysselsättningsfrämjande, och arbetsökande har ålagts skyldigheter. Den workfare-ideologi som har vunnit terräng i den anglosaxiska världen under senare år och som anknyter sysselsättningsfrämjande åtgärder till sociala förmåner förefaller därför ur ett nordiskt perspektiv inte som en så ärdeles ny tankegång.

Enligt Aerschot har regleringen emellertid förändrats. Flera förmåner binds till förutsättningar som sökanden skall uppfylla. Privaträttsliga konstruktioner har införts i socialrätten, vilket kan försvaga individens rättsskydd. Samtidigt som de

grundläggande rättigheternas betydelse har ökat, har man börjat övergå till sådana rättsliga konstruktioner som grundrättighetstänkandet svårligen kan tillämpas på.

Också *Robert Nordhs* artikel i detta nummer granskar den förändrande rättsregleringen. I miljörätten har man allt mera börjat betona medborgarnas möjligheter att påverka beslutsfattandet. Nordh föreslår att medborgarna skall få delta också i miljörättsliga rättegångar, oberoende av gällande partsbegrepp.

Den förändring som det rättsliga tänkandet har undergått på 1990-talet kan beskrivas som en ökad betoning av liberala drag i välfärdsrättslig reglering. Men det förändrade tänkesättet återspeglar sig inte bara i hurdana rättsliga instrument som introduceras, utan också i hur de sociala problemen konstrueras. I detta sammanhang blir gränsdragningen mellan socialrätt och straffrätt ofta aktuell. Det man tidigare försökte lösa med socialpolitiska medel, vill man i en strängare kriminalpolitisk atmosfär kriminalisera.

Den prostitutionsdiskussion som åter väcktes till liv i Finland på 1990-talet åskådliggör förändringen. Prostitutionen hade så gott som försvunnit i mitten av 1980-talet, varför det väckte ringa uppmärksamhet när lösdrivarlagen, som prostitutionskontrollen hade grundat sig på, upphävdes år 1986. I och med att gränserna öppnades och den ekonomiska ojämlikheten i landet växte

kom emellertid prostitutionen tillbaka både till gator och restauranger. År 1998 togs revisionen av sexualbrottslagstiftningen upp till riksdagsbehandling. Riksdagen ställde sig negativ till kriminalisering av såväl prostitutionsutövning som köp av sexuella tjänster, förutom gällande köp av sexuella tjänster av minderåriga.

Kontrollen enligt lösdrivarlagen riktade sig mot kvinnor som var utslagna från samhället och som hade fallit igenom alla sociala skyddsnet. Kontrollen hade vissa socialpolitiska drag. I regeringens proposition om revidering av strafflagen är utgångspunkten sexuell självbestämmanderätt. Sociala problem eller ekonomisk ojämlikhet får ingen uppmärksamhet.

Frågan om att förbjuda prostitutionen diskuterades igen när Helsingfors stad beredde en ny ordningsstadga år 1999. På grund av ordningsstörningar som gatuprostitutionen gav upphov till intogs i den nya ordningsstadgan ett förbud mot prostitution på allmän plats. Förbudet har ansetts grunda sig på kommunallagen, som ger kommunerna rätt att utfärda ordningsstadgor. Det är emellertid tvivel underkastat om bemyndigandet i kommunallagen ger rätt att införa ett så vidsträckt förbud.

Exemplet åskådliggör vidare hur rättsordningen fungerar könsbundet och bekräftar de rådande könsuppfattningarna. I regeringens proposition tog man upp frågan om kriminaliseringen skulle utsträckas till både prostituerade och kunder, men de använda argumenten för och mot kriminalisering hänförde sig närmast till de prostituerade. Att kontrollen skall rikta sig mot

prostituerade (kvinnor) ansågs nästan som en självklarhet i ordningsstadgedebatten. Detta oberoende av att ordningsproblemen i regel beror på att de bilburna kunderna idkar «kvartersrally» samt att kunderna riktar förslag till vilken kvinna som helst på gatan.

I denna tidskrift tas de osynliga könsbundna strukturerna i rättsordningen upp av *Doris Murro*. Hon frågar sig varför kvinnors lidande blir konsekvent underskattat.

De teman som behandlas i tidskriften, kraven på ökade möjligheter för medborgarna att delta i beslutsprocessen, rättsskyddsfrågor inom förvaltningen och fördjupningen av jämställdhetsbegreppet, kan ses som nya utmaningar för den nordiska rättsordningen. Dessa kan inte lösas genom att de liberalistiska idéerna överförs utgående från ett smalt perspektiv. Hur rättsordningen skall utvecklas måste där-
emot ses som en större helhet.

De bilder som har prytt omslagen på Retfærd detta år, *variationer av temat Rättfärdighetens skydd*, reflekterar den rättsstatliga uppfattningen om rätten som en garant för grundtrygghet och rättsskydd.

Numret har redigerats av den finska redaktionen.

Johanna Niemi-Kiesiläinen i samarbete med Heini Kainulainen, Päivi Paasto och Heikki Pihlajamäki

Översatt av Lenita Häggblom